ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (druhá komora)

zo 7. septembra 2004 *

Vo veci C-1/03,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 234 ES,

podaný rozhodnutím Cour d'appel de Bruxelles (Belgicko) z 3. decembra 2002, zapísaným do registra Súdneho dvora 3. januára 2003, v trestnom konaní vedenom pred týmto súdom proti:

Paul Van de Walle,

Daniel Laurent,

Thierry Mersch

a

Texaco Belgium SA,

* Jazyk konania: francúzština.

za účasti:

Région de Bruxelles-Capitale,

SÚDNY DVOR (druhá komora),

v zložení: predseda druhej komory C. W. A. Timmermans, sudcovia J.-P. Puissochet (spravodajca), R. Schintgen, F. Macken a N. Colneric,

generálna advokátka: J. Kokott,

tajomník: R. Grass,

so zreteľom na písomnú časť konania,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

— P. Van de Walle, D. Laurent a Texaco Belgium SA, v zastúpení: M. Mahieu, advokát,

— T. Mersch, v zastúpení: O. Klees, advokát,

— Région de Bruxelles-Capitale, v zastúpení: E. Gillet, L. Levi a P. Boucquey, advokáti,

— Komisia Európskych spoločenstiev, v zastúpení: F. Simonetti a M. Konstantinidis, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálnej advokátky na pojednávaní 29. januára 2004,

vyhlásil tento

Rozsudok

1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článku 1 písm. a), b) a c) smernice Rady 75/442/EHS z 15. júla 1975 o odpadoch (Ú. v. ES L 194, s. 39), v znení smernice Rady 91/156/EHS z 18. marca 1991 (Ú. v. ES L 78, s. 32, ďalej len „smernica 75/442").

2 Tento návrh bol predložený v rámci trestného konania vedeného proti pánom Van de Walleovi, Laurentovi a Merschovi, vedúcim zamestnancom spoločnosti Texaco Belgium SA (ďalej len „Texaco"), ako aj proti samotnej spoločnosti Texaco (spoločne ďalej len „pán Van de Walle a i."), ktorí sa v dôsledku náhodného úniku uhľovodíkov z čerpacej stanice prevádzkovanej pod označením tejto spoločnosti mali dopustiť trestného činu zanechania odpadu.

Právny rámec

Právna úprava Spoločenstva

3 Článok 1 smernice 75/442 stanovuje:

„Na účely tejto smernice:

a) *‚odpad'* znamená akúkoľvek látku alebo predmet v kategórii ustanovenej v prílohe I, ktorej sa jej držiteľ zbavuje, chce sa jej zbaviť alebo je povinný sa jej zbaviť.

...

b) *‚pôvodca'* znamená kohokoľvek, ktorého činnosťou vzniká odpad (‚prvotný pôvodca), alebo každý, kto vykonáva predspracovanie, zmiešavanie či iné úkony, ktorých výsledkom je zmena povahy alebo zloženia tohto odpadu;

c) *‚držiteľ'* znamená pôvodcu odpadu alebo fyzickú či právnickú osobu, ktorá má odpad v držbe;

...“

4 Príloha I smernice 75/442 pomenovaná „Kategórie odpadu“ uvádza vo svojom bode Q 4 „materiály [neúmyselne — *neoficiálny preklad*] rozliate, stratené alebo inou nehodou znehodnotené, včítane materiálov, zariadení a pod., ktoré boli v dôsledku nehody znečistené“, vo svojom bode Q 7 „látky, ktoré stratili požadované vlastnosti (napr. znečistené kyseliny, znečistené rozpúšťadlá, vyčerpané temperovacie soli, atď.)“, vo svojom bode Q 14 „výrobky, pre ktoré už držiteľ nemá využitie (napr. vyradené predmety z poľnohospodárstva, domácností, kancelárií, obchodov, a pod.)“ a vo svojom bode Q 15 „znečistené materiály, látky či výrobky, ktoré pochádzajú z nápravných činností týkajúcich sa pôdy“.

5 Podľa článku 4 druhého pododseku smernice 75/442 „členské štáty taktiež prijmú nevyhnutné opatrenia pre zákaz svojvoľného opúšťania, nepovoleného ukladania a nekontrolovateľného zneškodňovania odpadu“.

6 Článok 8 smernice 75/442 predpokladá, že členské štáty vykonajú nevyhnutné opatrenia, aby bolo zaistené, že každý držiteľ odpadu s ním bude zaobchádzať prostredníctvom súkromného alebo verejného zariadenia, alebo podniku, ktoré sa zaoberajú zberom odpadu alebo jeho zhodnocovaním, alebo vykoná tieto činnosti sám.

7 Článok 15 smernice 75/442 znie:

„V súlade so zásadou ‚znečisťovateľ platí' musia náklady na zneškodňovanie hradiť:

— držiteľ, pre ktorého nakladanie s odpadom uskutočňuje zariadenie, ktoré vykonáva zber odpadu, alebo podnik uvedený v článku 9

a/alebo

— predchádzajúci držitelia alebo výrobcovia výrobku, z ktorého odpad pochádza".

Vnútroštátna právna úprava

8 Výnos conseil de la Région de Bruxelles-Capitale (rada kraja Brusel-hlavné mesto) zo 7. marca 1991 o predchádzaní vzniku odpadov a nakladaní s nimi (*Moniteur belge*

z 23. apríla 1991, ďalej len „výnos zo 7. marca 1991") vo svojom článku 2.1 vymedzuje odpad ako „akúkoľvek látku alebo predmet, ktorej sa jej držiteľ zbavuje, chce sa jej zbaviť alebo je povinný sa jej zbaviť".

9 Príloha I tohto výnosu, ktorá obsahuje zoznam niekoľkých kategórií odpadov, uvádza v bode Q 4 „materiály rozliate, stratené alebo inou nehodou znehodnotené, vrátane materiálov, zariadení a pod., ktoré boli v dôsledku nehody znečistené", v bode Q 7 „látky, ktoré stratili požadované vlastnosti" a v bode Q 12 „znečistené látky".

10 Príloha III uvedeného výnosu, pomenovaná „Zložky, ktoré dávajú odpadom charakter nebezpečných odpadov", obsahuje oddiel C 51, ktorý uvádza „uhľovodíky a ich zlúčeniny kyslíka, dusíka a síry, ktoré nie sú osobitne uvedené v tejto prílohe".

11 Článok 8 daného výnosu stanovuje:

„Je zakázané zanechať odpad na verejnom alebo súkromnom mieste mimo priestorov schválených na tento účel príslušným správnym orgánom alebo bez dodržania ustanovení právnych predpisov o odstraňovaní odpadov".

12 Článok 10 výnosu zo 7. marca 1991 znie:

„Ktokoľvek, kto je pôvodcom alebo držiteľom odpadov, je povinný zaistiť alebo nechať zaistiť ich odstránenie v súlade s ustanoveniami tohto výnosu, a to za podmienok spôsobilých obmedziť negatívne dosahy na pôdu, rastliny, živočíchy, ovzdušie a vody a všeobecne tak, aby sa nespôsobila ujma na životnom prostredí ani ľudskom zdraví.

Výkonná moc [kraja Brusel-hlavné mesto] dohliada na to, aby náklady na odstraňovanie odpadov znášal držiteľ odpadov, ktorý prenechá zaobchádzanie s nimi zariadeniu na odstraňovanie odpadov alebo v prípade, že tomu tak nie je, predchádzajúci držitelia alebo výrobcovia výrobku, z ktorého odpad vznikol".

13 Článok 22 uvedeného výnosu stanovuje sankciu pre každého, kto zanechá svoj vlastný odpad alebo odpad iného v rozpore s článkom 8 tohto výnosu.

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

14 Kraj Brusel-hlavné mesto je vlastníkom budovy na 132, avenue du Pont de Luttre v Bruseli (Belgicko). Práce na rekonštrukcii tejto budovy, ktoré kraj uskutočňoval s cieľom zriadiť stredisko sociálnej pomoci, museli byť prerušené 18. januára 1993, keďže bolo zistené, že v pivnici budovy presakuje voda nasýtená uhľovodíkmi smerom od steny, ktorá oddeľuje túto budovu od susednej budovy č. 134 v tej istej ulici, kde sa v tej dobe nachádzala čerpacia stanica prevádzkovaná pod označením Texaco.

15 Táto čerpacia stanica bola predmetom nájmu nebytových priestorov uzavretého medzi Texaco a vlastníkom priestorov. Od roku 1988 bola prevádzkovaná vedúcim čerpacej stanice na základe „dohody o prevádzkovaní", ktorá stanovila, že pozemok, budova, vybavenie a prevádzkové zariadenia boli vedúcemu čerpacej stanice dané k dispozícii spoločnosťou Texaco. Vedúci čerpacej stanice prevádzkoval čerpaciu stanicu na vlastný účet, nemal však právo uskutočňovať zmeny v priestoroch bez predchádzajúceho písomného súhlasu spoločnosti Texaco, ktorá zásobovala čerpaciu stanicu ropnými produktmi a okrem iného si vyhradila kontrolu nad účtovníctvom a zásobami.

16 Po tom, čo bol objavený únik uhľovodíkov, ktorý bol dôsledkom vád na skladovacích zariadeniach čerpacej stanice, dospela Texaco k presvedčeniu, že prevádzkovanie stanice už nie je ďalej možné, a s odvolaním sa na hrubé zavinenie vedúceho čerpacej stanice sa rozhodla vypovedať v apríli 1993 zmluvu o prevádzkovaní čerpacej stanice. Následne Texaco v júni 1993 ukončila nájom nebytových priestorov.

17 Texaco síce poprela akúkoľvek svoju zodpovednosť, avšak zároveň uskutočnila sanačné práce na pôde a vymenila časť skladovacích zariadení, ktoré spôsobili únik uhľovodíkov. Po máji 1994 v lokalite neuskutočnila žiadne ďalšie zásahy. Kraj Brusel -hlavné mesto usúdil, že sanácia nebola dokončená, a financoval ďalšie sanačné opatrenia, ktoré považoval za nevyhnutné k uskutočneniu svojho stavebného zámeru.

18 Vzhľadom na to, že sa zdalo, že konaním spoločnosti Texaco mohlo dôjsť k porušeniu výnosu zo 7. marca 1991, najmä jeho článkov 8, 10 a 22, sa začalo pred Tribunal correctionnel de Bruxelles (Trestný súd v Bruseli) trestné stíhanie pána Van de Wallea, výkonného riaditeľa spoločnosti Texaco, a pánov Laurenta a Merscha, vedúcich zamestnancov tejto spoločnosti, ako aj samotnej spoločnosti

Texaco ako právnickej osoby. Kraj Brusel-hlavné mesto bol účastníkom tohto konania ako poškodený. Rozhodnutím z 20. júna 2001 uvedený súd obvinených oslobodil, zbavil Texaco obvinenia a vyhlásil, že nie je príslušný rozhodovať o nároku poškodeného.

19 Generálna prokuratúra a poškodený proti tomuto rozhodnutiu podali odvolanie na vnútroštátny súd, ktorý položil prejudiciálnu otázku.

20 Uvedený súd usúdil, že článok 22 výnosu zo 7. marca 1991 sankcionuje porušenie povinností stanovených v článku 8 tohto výnosu a nie porušenie požiadaviek jeho článku 10. Vnútroštátny súd sa preto domnieval, že ak má byť konanie obvinených postihnuté sankciou podľa tohto článku 22, musí byť posúdené ako zanechanie odpadu v zmysle vyššie uvedeného článku 8. Uvedený súd zdôraznil, že Texaco sa zásobovaním čerpacej stanice nezbavovalo svojho odpadu a že dodaný benzín ani cisterny, ktoré zostali zakopané v pôde po uskutočnení sanačných prác touto spoločnosťou, nemohli predstavovať odpad v zmysle článku 2 ods. 1 tohto výnosu, teda „látku alebo predmet, ktorých sa držiteľ zbavuje, chce sa ich zbaviť alebo je povinný sa ich zbaviť".

21 Vnútroštátny súd si však kládol otázku, či by spodná pôda znečistená v dôsledku náhodného vypustenia uhľovodíkov nemohla byť považovaná za odpad, a uviedol, že pochybuje, že by táto kvalifikácia bola možná, pokiaľ by dotknutá pôda nebola vykopaná a upravovaná. Rovnako poukázal na to, že v právnej náuke sa vyskytujú rozdielne názory na to, či náhodné vypustenie produktu, ktoré znečisťuje pôdu, možno považovať za rovnocenné so zanechaním odpadu.

22 S poukázaním na to, že vymedzenie „odpadu" podľa článku 2 ods. 1 výnosu zo 7. marca 1991 bolo doslova prevzaté zo smernice 75/442 a že príloha I tohto výnosu, ktorá obsahuje zoznam kategórií odpadov, preberá výrazy obsiahnuté v prílohe I k vyššie uvedenej smernici, Cour d'appel de Bruxelles rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

„1) Majú sa ustanovenia článku 1 [písm.] a) smernice... 75/442..., ktorý vymedzuje pojem odpad ako ‚akúkoľvek látku alebo predmet, ktorej sa jej držiteľ zbavuje, chce sa jej zbaviť alebo je povinný sa jej zbaviť na základe vnútroštátnych právnych predpisov' a článku 1 [písm.] b) a [písm.] c) tejto istej smernice, ktoré pôvodcov odpadov definujú ako ‚kohokoľvek, ktorého činnosťou vzniká odpad (prvotný pôvodca), a/alebo každý, kto vykonáva predspracovanie, zmiešavanie či iné úkony, ktorých výsledkom je zmena povahy alebo zloženia tohto odpadu', a držiteľov ako ‚pôvodcu odpadu alebo fyzickú či právnickú osobu, ktorá má odpad v držbe', vykladať tak, že sú uplatniteľné na ropný podnik, ktorý vyrába uhľovodíky a predáva ich prevádzkovateľovi jednej zo svojich čerpacích staníc na základe zmluvy o nezávislom prevádzkovaní [vylučujúcej] akýkoľvek vzťah podriadenosti voči tomuto podniku, v prípade, že tieto uhľovodíky presakujú do pôdy, a tým spôsobujú znečistenie pôdy a podzemných vôd?

2) Treba naopak usúdiť, že kvalifikácia odpadov v zmysle vyššie uvedených ustanovení sa uplatňuje iba v prípade, ak je takto znečistená pôda vykopaná?"

O prejudiciálnych otázkach

23 Oboma svojimi otázkami, ktoré je potrebné skúmať spoločne, vnútroštátny súd kladie jednak otázku, či môžu byť neúmyselne vypustené uhľovodíky, ktoré spôsobujú znečistenie pôdy a podzemných vôd, považované za odpad v zmysle článku 1 písm. a) smernice 75/442 a či môže byť takto znečistená pôda rovnako kvalifikovaná ako odpad v zmysle toho istého ustanovenia, a to aj v prípade, že táto pôda nebola vykopaná, a jednak, či za takých okolností, aké sú dané v spore vo veci samej, môže byť ropná spoločnosť, ktorá zásobuje čerpaciu stanicu, považovaná za pôvodcu alebo držiteľa prípadného odpadu v zmysle článku 1 písm. b) a c) vyššie uvedenej smernice.

Pripomienky predložené Súdnemu dvoru

24 Kraj Brusel-hlavné mesto usudzuje, že na Texaco sa vzťahuje vymedzenie pojmu „držiteľ odpadov", pretože táto spoločnosť mala uhľovodíky najprv v držbe, dodávala ich čerpacej stanici, vykonávala prísnu kontrolu činnosti stanice a uskutočnila vyčerpanie spodných vôd na účely vyčistenia znečistenej pôdy.

25 Na tieto uhľovodíky sa nevzťahuje kvalifikácia ako odpad iba dovtedy, než sa ich čerpacia stanica z akéhokoľvek dôvodu zbaví, a od tohto okamihu sa stávajú odpadom, a to aj pre podnik, akým je Texaco, ktorý ich vyrobil a dodal.

26 Za držiteľa odpadov v zmysle smernice 75/442 by teda mal byť považovaný ropný podnik, ktorý vyrobil a predal výrobky, z ktorých sa stal odpad, pokiaľ mal prístup k miestu, kde sa tento odpad nachádzal alebo pokiaľ mu patrilo právo rozhodovať o obchodnom vedení jeho zákazníka alebo kontrolovať skladovacie zariadenie pre výrobok, ktoré spôsobilo vypúšťanie do pôdy a do podzemných vôd. Držiteľom odpadov je tým skôr ropný podnik, ktorý s časťou týchto odpadov aj skutočne nakladal.

27 Pokiaľ ide o uhľovodíky, ktoré sú predmetom sporu vo veci samej a ktoré unikli z nádrží čerpacej stanice, ich pôvodca alebo ich držiteľ sa ich zbavil. Tieto uhľovodíky sú osobitne uvádzané v bode Q 4 prílohy I smernice 75/442 a ide okrem toho o nebezpečné odpady. Musia byť teda kvalifikované ako odpady v zmysle tejto smernice.

28 Pôdu znečistenú týmito uhľovodíkmi je treba taktiež kvalifikovať ako odpad. To vyplýva súčasne zo znenia bodov Q 5, Q 12 a Q 13 uvedenej prílohy a z povinnosti držiteľa týchto látok zbaviť sa ich.

29 Takáto povinnosť vyplýva zvlášť z cieľov ochrany ľudského zdravia a životného prostredia, ktoré sleduje smernica 75/442 a ktoré by neboli dosiahnuté, pokiaľ by držiteľ alebo pôvodca odpadov nemali povinnosť sa zbaviť znečistenej pôdy alebo pokiaľ by sa obmedzili na zakopanie znečistených látok v pôde.

30 Podľa pána Van de Wallea a i. odovzdávala Texaco ropné výrobky v nezávadnom stave pri ich predaji čerpacej stanici, čo nemôže predstavovať činnosť, pri ktorej vznikajú odpady alebo činnosť vyjadrujúca úmysel zbaviť sa ich.

31 Pán Van de Walle a i. usudzujú, že pokiaľ zákonodarca Spoločenstva vymedzil odpad ako akúkoľvek látku, ktorej sa držiteľ „zbavuje, chce sa jej zbaviť alebo je povinný sa jej zbaviť", zamýšľal okrem objektívneho znaku (totiž zaradenie odpadu do katalógu v závislosti na jeho vlastnostiach a jeho stupni toxicity) doplniť aj subjektívny znak a zahrnúť iba prípady, v ktorých na strane držiteľa existuje činnosť, úmysel alebo povinnosť zbavenia sa odpadov buď ich odstránením alebo využitím.

32 Osobitosť sporu vo veci samej spočíva podľa nich v skutočnosti, že ani spoločnosti Texaco, ani vedúcemu čerpacej stanice nebolo známe ani si neboli vedomí toho, že uhľovodíky unikli z nádrží a prenikli do okolitých vôd a pôdy. Za týchto podmienok nie je možné hovoriť o žiadnej činnosti, úmysle alebo povinnosti spočívajúcej v zbavení sa týchto látok.

33 Okrem toho bolo spoločnosti Texaco prikázané sanovať lokalitu až v januári 1993 po tom, čo bol objavený únik uhľovodíkov. Tento úradný príkaz, ktorý bol svojvoľný, mal byť určený prevádzkovateľovi čerpacej stanice, ktorý ako jej nezávislý vedúci mal byť považovaný za jedinú osobu povinnú zbaviť sa týchto látok. Spoločnosť Texaco aj tak nikdy neprestala zdôrazňovať, že ňou uskutočnené práce na sanácii pôdy nepredstavujú „žiadne uznanie povinností, ktoré by jej mohli spôsobiť ujmu".

34 Pokiaľ ide o pojmy „pôvodca" alebo „držiteľ" odpadov v zmysle práva Spoločenstva, pán Van de Walle a i. tvrdia, že znenie prejudiciálnej otázky a odôvodnenie vnútroštátneho rozsudku umožňujú predpokladať, že Cour d'appel de Bruxelles usudzuje, že spoločnosť Texaco nie je pôvodcom ani držiteľom sporných odpadov a že tento súd sa nezaujíma o tieto pojmy, ale iba o to, aby Súdny dvor vymedzil pojem odpad.

35 Pán Van de Walle a i. preto iba subsidiárne, pre prípad, že by Súdny dvor považoval za potrebné preskúmať pojmy „držiteľ" a „pôvodca", zdôrazňujú, že Texaco neurobila nič iného než to, že čerpacej stanici dodávala výrobky v nezávadnom stave, a teda nespôsobila existenciu, vytvorenie ani vznik odpadov. V prípade nepoužitých výrobkov je totiž pôvodcom odpadov ten, kto tieto výrobky ďalej už nepoužíva, a nie ten, kto ich predtým dodal. Iba vedúci čerpacej stanice by teda mal byť prípadne považovaný za pôvodcu odpadov a navyše za ich držiteľa.

36 V tomto ohľade vyplýva z viacerých ustanovení dohody o prevádzkovaní čerpacej stanice, najmä z jej článku 6 ods. 10, že vedúci čerpacej stanice niesol plnú zodpovednosť ako prevádzkovateľ a nezávislý podnikateľ, a že jedine on sám bol zodpovedný za škody spôsobené tretím osobám v dôsledku jeho činnosti. Článok 2 tejto dohody stanovil, že prevádzkovanie čerpacej stanice je „zverené" spoločnosťou Texaco vedúcemu čerpacej stanice. Podľa článku 6 ods. 2 tejto dohody mal vedúci čerpacej stanice povinnosť „udržovať [zverený] majetok v bezchybnom stave a na [svoje] vlastné náklady" a každý deň kontrolovať riadne fungovanie čerpadiel a ďalšieho vybavenia a okamžite spoločnosti Texaco oznámiť zamýšľané opravy. Podľa článku 5 tej istej dohody boli zásoby „vo výlučnom vlastníctve [vedúceho čerpacej stanice]", ktorý bol povinný za ne niesť „plnú zodpovednosť".

37 Podľa Komisie vyplýva z bodu Q 4 prílohy I smernice 75/442, ktorý uvádza „materiály rozliate, stratené alebo inou nehodou znehodnotené", že zákonodarca Spoločenstva sa výslovne rozhodol, že táto smernica sa má vzťahovať na prípad, keď sa držiteľ odpadu zbavuje tohto odpadu náhodným spôsobom. Toto nie je nezlučiteľné s článkom 1 tejto smernice, ktorý neupresňuje, či činnosť spočívajúca v „zbavení sa odpadu" musí byť „úmyselná" alebo nie. Držiteľ si ani nemusí byť vedomý, ako je to v spore vo veci samej, že sa nejakého výrobku zbavuje.

38 Tak isto aj formulácia vyššie uvedeného bodu Q 4, ktorý spomína aj „materiály, zariadenia a pod., ktoré boli v dôsledku nehody znečistené", ukazuje, že smernica 75/442 stavia látky znečistené odpadmi na roveň odpadom, aby tak bolo zaistené, že v prípade náhodného vypustenia látok vytvárajúcich odpady držiteľ tieto znečistené látky alebo predmety nezanechá, ale ponesie zodpovednosť za ich odstránenie.

39 Naproti tomu [zaobchádzanie] s pôdou znečistenou v dôsledku náhodného vypustenia uhľovodíkov, ktorá je rovnako ako voda a ovzdušie súčasťou životného prostredia, sa nedá priradiť k činnostiam smerujúcim k zhodnoteniu alebo odstráneniu odpadu podľa tejto smernice a môže byť iba predmetom sanácie. Spravidla by teda pôda kontaminovaná odpadmi sama osebe nemala byť považovaná za odpad.

40 Odlišný záver by však platil vtedy, ak musí byť pôda na účely sanácie odvezená. V takom prípade pôda, akonáhle je vykopaná, už netvorí prvok životného prostredia, ale hnuteľnú vec, ktorú z dôvodu jej zmiešania s náhodne vypustenými látkami kvalifikovanými ako odpad treba týmto odpadom postaviť na roveň.

41 Nakoniec za „pôvodcu" náhodne vypustených uhľovodíkov by mala byť považovaná osoba, ktorá ich mala vo svojej držbe v čase, keď sa z nich stal odpad, v prejednávanom prípade teda vedúci čerpacej stanice, ktorý ich zakúpil od spoločnosti Texaco. Z týchto látok sa stal odpad ich únikom z nádrží. Ropný podnik je síce výrobcom uhľovodíkov, ale náhodnú „výrobu" odpadov spôsobil iba maloobchodný predajca v rámci svojej činnosti.

Odpoveď Súdneho dvora

42 V článku 1 písm. a) smernice 75/442 sú odpady vymedzené ako „akákoľvek látka alebo predmet v kategórii stanovenej v prílohe I, ktorej sa jej držiteľ zbavuje, chce sa jej zbaviť...". Vyššie uvedená príloha toto vymedzenie bližšie upresňuje a ilustruje tým, že predkladá zoznamy látok a predmetov, ktoré môžu byť kvalifikované ako odpad. Je však iba orientačnej povahy, pretože kvalifikácia odpadu vyplýva predovšetkým zo správania držiteľa a z významu výrazu „zbaviť sa" (pozri v tomto zmysle rozsudky z 18. decembra 1997, Inter-Environnement Wallonie, C-129/96, Zb. s. I-7411, bod 26, a z 18. apríla 2002, Palin Granit a Vehmassalon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus, C-9/00, Zb. s. I-3533, bod 22).

43 Okolnosť, že príloha I smernice 75/442, pomenovaná „Kategórie odpadu", vo svojom bode Q 4 spomína „materiály rozliate, stratené alebo inou nehodou znehodnotené, včítane materiálov, zariadení a pod., ktoré boli v dôsledku nehody znečistené ", teda predstavuje iba určitý ukazovateľ, že takéto látky sú zahrnuté do oblasti pôsobnosti pojmu odpad. Sama o sebe neumožňuje kvalifikovať ako odpad náhodne vypustené uhľovodíky, ktoré spôsobili znečistenie pôdy a podzemných vôd.

44 Za týchto podmienok je potrebné skúmať, či toto náhodné vypustenie uhľovodíkov je aktom, ktorým sa ich držiteľ „zbavuje".

45 Predovšetkým, ako už Súdny dvor rozhodol, sloveso „zbaviť sa" musí byť vyložené vo svetle cieľa smernice 75/442, ktorým je podľa jej tretieho odôvodnenia ochrana ľudského zdravia a životného prostredia proti škodlivým účinkom spôsobovaným zberom, prepravou, úpravou, skladovaním a odstraňovaním odpadu, ako aj vo svetle článku 174 ods. 2 ES, ktorý stanovuje, že politika Spoločenstva v oblasti životného prostredia je zameraná na vysokú úroveň ochrany a vychádza zo zásad ochrany a prevencie. Sloveso „zbaviť sa", ktoré určuje oblasť pôsobnosti pojmu odpadov, by teda nemalo byť vyložené reštriktívnym spôsobom (pozri v tomto zmysle rozsudok z 15. júna 2000, ARCO Chemie Nederland a i., C-418/97 a C-419/97, Zb. s. I-4475, body 36 až 40).

46 Ďalej v prípade, že predmetná látka alebo predmet predstavujú výrobný odpad, teda výrobok, ktorý sám osebe nebol cieľom výroby pre následné použitie a ktorý držiteľ nemôže bez predchádzajúceho spracovania znovu použiť za hospodársky výhodných podmienok, musia byť považované za záťaž, ktorej sa držiteľ „zbavuje" (pozri v tomto zmysle rozsudok Palin Granit a Vehmassalon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus, už citovaný, body 32 až 37).

47 Je zrejmé, že náhodne vypustené uhľovodíky, ktoré spôsobili znečistenie pôdy a podzemných vôd, nepredstavujú výrobok, ktorý by bol znovu použiteľný bez spracovania. Ich uvedenie na trh je totiž veľmi neisté a za predpokladu, že takéto uvedenie na trh by ešte bolo mysliteľné, predpokladá predchádzajúce činnosti, ktoré nie sú hospodársky výhodné pre ich držiteľa. Tieto uhľovodíky teda predstavujú látky, ktoré tento držiteľ nemá v úmysle vyrábať a ktorých sa „zbavuje", hoci aj neúmyselne, pri príležitosti výrobných alebo distribučných činností, ktoré sa ich týkajú.

48 Nakoniec smernica 75/442 by bola sčasti zbavená svojho účinku, pokiaľ by uhľovodíky, ktoré spôsobia znečistenie, neboli považované za odpad, a to iba z toho dôvodu, že došlo k ich náhodnému vypusteniu. Článok 4 tejto smernice okrem iného stanovuje, že členské štáty prijmú nevyhnutné opatrenia, aby zaistili, že odpady sa budú využívať alebo odstraňovať bez ohrozenia ľudského zdravia, „bez ohrozenia vôd, ovzdušia, pôdy, rastlín a živočíchov" a „na zákaz svojvoľného opúšťania, nepovoleného ukladania a nekontrolovateľného zneškodňovania odpadu". Podľa článku 8 tejto smernice členské štáty urobia nevyhnutné opatrenia, aby bolo zaistené, že každý držiteľ odpadu s ním bude zaobchádzať prostredníctvom subjektu povereného jeho zhodnotením alebo zneškodnením alebo tieto činnosti zaistí sám. Článok 15 vyššie uvedenej smernice určuje subjekt, ktorý musí hradiť náklady na zneškodňovanie odpadov, a to „v súlade so zásadou znečisťovateľ platí".

49 Pokiaľ by uhľovodíky, ktoré spôsobujú znečistenie, neboli považované za odpady z dôvodu, že neboli vypustené úmyselne, ich držiteľ by bol vyňatý z povinností, ktoré mu majú členské štáty podľa smernice 75/442 uložiť, v rozpore so zákazom zanechania, ukladania a nekontrolovateľného zneškodňovania odpadov.

50 Z vyššie uvedeného vyplýva, že držiteľ uhľovodíkov, ktoré boli náhodne vypustené a ktoré znečistili pôdu a podzemné vody, sa „zbavuje" týchto látok, ktoré v dôsledku toho musia byť kvalifikované ako odpad v zmysle smernice 75/442.

51 Je potrebné upresniť, že náhodne vypustené uhľovodíky sú okrem toho považované za nebezpečný odpad v súlade so smernicou Rady 91/689/EHS z 12. decembra 1991 o nebezpečnom odpade (Ú. v. ES L 377, s. 20) a rozhodnutím Rady 94/904/ES z 22. decembra 1994, ktorým sa na základe článku 1 ods. 4 smernice 91/689 stanovuje zoznam nebezpečného odpadu (Ú. v. ES L 356, s. 14).

52 Tú istú kvalifikáciu „odpadu" v zmysle smernice 75/442 je potrebné prijať pre pôdu znečistenú v dôsledku náhodného vypustenia uhľovodíkov. V takom prípade totiž tieto uhľovodíky nemožno oddeliť od pôdy, ktorú znečistili, a možno ich zhodnotiť alebo zneškodniť iba vtedy, ak je táto pôda takisto predmetom činností nevyhnutných na sanáciu. Toto je jediný výklad, ktorý zaručuje, aby bol dodržaný cieľ ochrany prírodného prostredia a zákazu zanechania odpadu, ktoré sleduje táto smernica. Tento výklad je úplne v súlade s účelom tejto smernice, ktorej bod Q 4 prílohy I uvádza, ako už bolo spomenuté, medzi látkami alebo predmetmi, ktoré môžu byť považované za odpad, „materiály, zariadenia a pod., ktoré boli [rozliate, stratené alebo inou nehodou znehodnotené]". Kvalifikácia pôdy znečistenej uhľovodíkmi ako odpad teda skutočne záleží na tom, či bolo povinnosťou osoby, ktorá spôsobila náhodné vypustenie týchto látok, sa ich zbaviť. Táto kvalifikácia nemôže byť výsledkom použitia vnútroštátnych predpisov, ktorými sa riadia podmienky využívania, ochrany a sanácie pôdy, do ktorej uhľovodíky presiakli.

53 Vzhľadom na to, že znečistená pôda je považovaná za odpad už v dôsledku tej skutočnosti, že bola náhodne znečistená uhľovodíkmi, jej kvalifikácia ako odpad nezávisí na uskutočnení iných činností, ktoré bude jej držiteľ musieť vykonať alebo ktoré sa rozhodne uskutočniť. Okolnosť, že táto pôda nie je vykopaná, teda nemá žiadny význam pre jej kvalifikáciu ako odpad.

54 Pokiaľ ide o otázku, či za takých okolností, aké sú dané v spore vo veci samej, môže byť ropná spoločnosť, ktorá zásobuje čerpaciu stanicu, považovaná za pôvodcu alebo držiteľa odpadov v zmysle článku 1 písm. b) a c) vyššie uvedenej smernice, je potrebné predovšetkým pripomenúť, že v rámci rozdelenia úloh zakotveného článkom 234 ES je úlohou vnútroštátneho sudcu, aby použil ustanovenia práva Spoločenstva tak, ako ich vyložil Súdny dvor, na konkrétny prípad, ktorý mu bol predložený (pozri rozsudok z 8. februára 1990, Shipping and Forwarding Enterprise Safe, C-320/88, Zb. s. I-285, bod 11).

55 Článok 1 písm. c) smernice 75/442 stanovuje, že pod pojmom držiteľ sa chápe „pôvodca odpadu alebo fyzická alebo právnická osoba, ktorá má odpad v držbe". Táto smernica teda podáva široké vymedzenie pojmu držiteľ, keďže nešpecifikuje, či povinnosti odstránenia alebo zhodnotenia odpadu patria spravidla pôvodcovi odpadu alebo osobe, ktorá má odpad v držbe, teda vlastníkovi alebo držiteľovi.

56 Na základe článku 8 smernice 75/442 sú tieto povinnosti, ktoré sú následkom zákazu svojvoľného opúšťania, nepovoleného ukladania a nekontrolovateľného zneškodňovania odpadu podľa článku 4 tejto smernice, uložené „každému držiteľovi odpadu".

57 Okrem toho článok 15 smernice 75/442 stanovuje, že v súlade so zásadou „znečisťovateľ platí" musí náklady na zneškodňovanie odpadu hradiť držiteľ, pre ktorého nakladanie s odpadom uskutočňuje zariadenie vykonávajúce zber odpadu, alebo predchádzajúci držitelia alebo výrobcovia výrobku, z ktorého odpad pochádza. Táto smernica teda nevylučuje, aby náklady na zneškodňovanie odpadu v určitých prípadoch hradil jeden alebo viacerí predchádzajúci držitelia, to znamená jedna alebo viaceré fyzické či právnické osoby, ktoré nie sú pôvodcom odpadu, ani osobou, ktorá má odpad v držbe.

58 Z ustanovení uvedených v troch predchádzajúcich bodoch vyplýva, že smernica 75/442 rozlišuje medzi skutočným vykonaním činností spočívajúcich v zhodnotení alebo zneškodnení odpadu, ktoré ukladá každému „držiteľovi odpadu", či už ide o pôvodcu odpadu alebo o osobu, ktorá má odpad vo svojej držbe, a hradením nákladov vyššie uvedených činností, ktoré v súlade so zásadou „znečisťovateľ platí" prislúcha osobám, ktoré sú pôvodcami odpadu, či už ide o držiteľa alebo predchádzajúceho držiteľa odpadu, alebo či ide o výrobcu výrobku, z ktorého odpad vznikol.

59 Uhľovodíky náhodne vypustené v dôsledku ich úniku zo skladovacích zariadení čerpacej stanice zakúpila táto stanica pre potreby svojej prevádzky. Preto ich má vo svojej držbe vedúci tejto čerpacej stanice. Okrem toho to bol práve tento vedúci, ktorý ich pre potreby jej činnosti uskladňoval v čase, keď sa z nich stal odpad, a ktorý teda môže byť považovaný za osobu, „ktorej činnosťou vznikol odpad" v zmysle článku 1 písm. b) smernice 75/442. Za týchto podmienok, keďže je súčasne osobou, ktorá tento odpad má vo svojej držbe a je aj jeho pôvodcom, musí byť vedúci čerpacej stanice považovaný za ich držiteľa v zmysle toho istého článku 1 písm. c) smernice 75/442.

60 Pokiaľ by však v spore v konaní vo veci samej s ohľadom na skutočnosti, ktoré je schopný posúdiť iba vnútroštátny súd, vyšlo najavo, že príčinou zlého stavu skladovacích zariadení čerpacej stanice a úniku uhľovodíkov bolo nedodržanie zmluvných povinností ropného podniku zásobujúceho túto čerpaciu stanicu alebo rôzne konania, ktoré sú spôsobilé založiť zodpovednosť tohto podniku, bolo by možné predpokladať, že v dôsledku konania ropného podniku jeho „činnosťou vzniká odpad" v zmysle článku 1 písm. b) smernice 75/442 a že tento podnik teda môže byť považovaný za držiteľa tohto odpadu.

61 S ohľadom na vyššie uvedené je potrebné odpovedať vnútroštátnemu súdu, že neúmyselne vypustené uhľovodíky, ktoré spôsobili znečistenie pôdy a podzemných vôd, sú odpadom v zmysle článku 1 písm. a) smernice 75/442. Tak tomu je aj pri pôde znečistenej uhľovodíkmi, vrátane prípadov, keď táto pôda nebola vykopaná. Za okolností, aké sú dané v konaní vo veci samej, môže byť ropná spoločnosť zásobujúca čerpaciu stanicu považovaná za držiteľa tohto odpadu v zmysle článku 1 písm. c) smernice 75/442 iba vtedy, ak môže príčina úniku uhľovodíkov zo skladovacích zariadení čerpacej stanice, ktorý spôsobil vznik odpadu, spočívať v konaní tohto podniku.

O trovách

62 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (druhá komora) rozhodol takto:

Neúmyselne vypustené uhľovodíky, ktoré spôsobili znečistenie pôdy a podzemných vôd, sú odpadom v zmysle článku 1 písm. a) smernice Rady 75/442/EHS z 15. júla 1975 o odpadoch, v znení smernice Rady 91/156/EHS z 18. marca 1991. Tak je tomu aj pri pôde znečistenej uhľovodíkmi, vrátane prípadov, keď táto pôda nebola vykopaná. Za okolností, aké sú dané v konaní vo veci samej, môže byť ropná spoločnosť zásobujúca čerpaciu stanicu považovaná za držiteľa tohto odpadu v zmysle článku 1 písm. c) smernice 75/442 iba vtedy, ak môže príčina úniku uhľovodíkov zo skladovacích zariadení čerpacej stanice, ktorý spôsobil vznik odpadu, spočívať v konaní tohto podniku.

Podpisy